

וישב תשפ"ו: הרב הלוי

448. עשיו שונא ליעקב: "חיבוק דב" הוא כינוי לחיבוק חיצוני ומאולץ. על עשו נאמר שנפל על צוארי יעקב "וישקהו" יש אומרים שזו לא היתה נשיקה מכל הלב אלא נשיקה מאולצת כמו חיבוק דב, שזהו תרגיל להחנקת יעקב. יש דעה שניה שבאותה שעה קרה נס ועשו נישק את יעקב בכל ליבו (רש"י בראשית לג, ד). לאורך כל ההיסטוריה עשיו שונא את יעקב אך לפעמים נדלק ניצוץ של אהבה (ספר בראשית עם פירוש, וישלח).

1946. יעקב תיקן תחומין לשבת: כשבא יעקב לשכם, נאמר: "וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר" (בראשית לג, יח). ביארו חז"ל שתיקן יעקב תחומין לשבת (בר"ד יא, ז). ועל כן זכה יעקב לנחלה בלי מצרים, ולכאורה גם אצל אברהם נאמר שקיים כל התורה ואפי' עירובי תבשילין (יומא כח, ב), ומדוע זכה רק יעקב לעניין של 'ופרצת ימה וקדמה'? אלא שהרחבת גבול הקדושה ישנו בזמן, במקום ובנפש. אברהם קיים עירובי תבשילין, שזהו בחינת הזמן, אך יעקב תיקן עירובי תחומין, שזו ההוספה על הקדושה מבחינת המקום ומדה כנגד מדה זכה לנחלה בלי מצרים: "וּפְרָצְתָּ יָמָה וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְנִגְבָּה" (נתיבי ישורון על התורה, עמ' מג).

1960. ברכה על מאכל אסור: הלכה היא, שאין מברכים על מאכל אסור לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה (שו"ע או"ח קצו, א). ואם בירך, אין עונים אחריו אמון משום שיש עבירה באכילתו, והרי זה 'מנאץ' את ה' בברכתו על זה (משנ"ב קצו, ג). נחלקו הראשונים, אם אדם שנמצא בסכנה ואוכל דבר איסור, האם מברך ופסק השו"ע שמברך (שו"ע או"ח קצו, ב). יש אומרים שמשום ספק ברכות להקל אין מברכים (ילקו"י קצו, ב). לכו"ע אם אוכל דבר מותר בזמן איסור [כיום הכיפורים] מפני הסכנה צריך לברך (מ"ב רד, מו). לפענ"ד, משום סב"ל אין לברך על מאכל אסור גם אם אוכלו בשעת סכנה (הרב הלוי).

1950. כניסה לבית הכנסת בנעליים עם בוך: אם מנעליו מלוכלכות בבזבז וכדומה באופן שאם יכנס כך יטנף את רצפת בית הכנסת ובית המדרש, נראה שחייב להסירו קודם שיכנס, שהרי חייבים לכבד ולרבוץ את בית הכנסת (שו"ע או"ח קנא, ט), ובוודאי שלא ללכלך בידים, ולפי זה נראה שיש על הגבאים לדאוג בימות הגשמים, שיהיה שטיח לפני פתח בית הכנסת כדי לנקות את הנעליים (בית יהודה ד, ז). בוך שעל הרגליים ראוי לקנח קודם שיכנס להתפלל ולא יהיה עליו ולא על בגדיו שום לכלוך (שו"ע או"ח קנא, ח).

1983. ברכת שהחיינו על נעליים חדשות: הלכה היא, שאין מברכים ברכת שהחיינו על בגד שאינו חשוב כל כך, כגון 'נעליים' או גרביים, אלא אם הוא עני ושמוח בהם (שו"ע או"ח רכג, ו). המנהג שלא לברך שהחיינו אפילו הוא עני (רמ"א שם; חזו"ע ברכות, עמ' תג), ויש אומרים שאם הוא עני ושמוח ביותר יברך שהחיינו כי הדבר תלוי בשמחה (רדב"ז א, שצה). המנהג הוא לא לברך 'שהחיינו' על נעליים חדשות גם לא לעני (הרב הלוי).

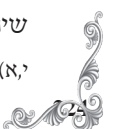
1965. הפרדה של שני צבעים שונים בשבת: שני זנים שונים של אוכל ששונים בטעמם ובצבעם נחשבים כשני מינים של אוכלים ואסור לבוררם זה מזה אלא על פי תנאי הברירה (פס"ת שיט, כא). מין אחד ששונה בצבעו כגון ענבים שחורים ולבנים, לדעת רוב הפוסקים, נחשבים כשני מינים ואין להפרידם או לבררם (פס"ת שיט, כא). יש מי שמיקל בזה להחשיבם כמין אחד (ערוה"ש שיט, ו). מכל מקום, אם אין לצבע משמעות, כגון סוכריות בצבעים שונים מאותו המין ומאותו הצבע שנועדו למשוך את העין אין בזה איסור ברירה (פס"ת שיט, הע' 152). לפענ"ד, אע"פ שלעניין ברכת 'שהחיינו' שני צבעים ממין אחד נחשבים כמין אחד ואין מברכים, זאת משום סב"ל. לעניין שבת, יש להחמיר ולהחשיב שני צבעים שונים כשני מינים ויש בזה איסור בורר (הרב הלוי).

1982. שימוש בסכין האולר בשבת: הסתפקו האחרונים, האם אולר שיש בו כמה חלקים - מוקצה ושלא מוקצה: מספריים, סכין וכדו', האם האולר נחשב ככלי אחד וממילא כיון שיש בו מוקצה מחמת חסרון כיס נחשב כולו כמוקצה מחמת חסרון כיס, או שדינים כל חלק בפני עצמו, וממילא כשמתלטל את כולו נחשב כמתלטל את הכלי המוקצה מן הצד (מנחת שבת פח, מא). יש שהתירו לטלטל את האולר כדי להשתמש בסכין ובחלקים המותרים ובתנאי שלא יפתח את החלקים האסורים בשימוש, והוא הדין שמותר מעיקר הדין לטלטל צרור מפתחות שבו יש מפתח לרכב ומפתח לבית (שש"כ כפד; חזו"ע שבת ג, עמ' קלד). יש אומרים שאם המוקצה הוא הכי חשוב, אין לטלטל כלל (משנ"ב שח, ה). המנהג להתיר לטלטל צרור מפתחות שיש בתוכו מפתח רכב וכל כיוצא בזה (הרב הלוי).

1977. הטמנה של שקית 'קוקי' בחמין מערב שבת: הלכה היא, שאין הטמנה של אוכל בתוך אוכל (שו"ע או"ח שיח, ד). לפיכך נהגו העולם לשים מערב שבת שקית אורז וכד' בסיר החמין, ועוד כתבו הפוסקים שנראה שאין השקית עשויה לשהם הטמנה אלא כדי שלא יתערבבו המאכלים, בפרט לדעת החזו"א שאין דין הטמנה של כלי בתוך כלי (אול"צ ב יז, ג; חזו"ע שבת א, עמ' סא). יש מחמירים ואוסרים לתת את השקית עם האוכל בסיר החמין, ומחשיבים את השקית ככלי שאינה חלק מהאוכל, ולכן הסיר מוסיף בה הבל (מנו"א א ג, כז). לפענ"ד, אין זה נחשב הטמנה של 'כלי בתוך כלי', ויש להקל ופוק חזי מאי עמא דבר! ואפילו בשבת ניתן לשים את האוכל בתוך הסיר אם הדבר מבושל כ"צ והאוכל מונח על הפלטה (הרב הלוי).

1978. חלבי אחר אכילת מאכל שבושל בשקית 'קוקי': אם אדם הכין אוכל בשקית קוקי אטומה לגמרי שבושלה עם בשר. רוב הפוסקים מחשיבים את האוכל שבשקית כנ"ט בר נ"ט, כלומר הבשר נתן טעם בשקית והשקית נתנה טעם באוכל שבפנים, לפיכך אין צריך המתנה שש שעות לאחר אכילת האוכל (הכשרות למעשה, בשר וחלב). יש שהתירו לספרדים לאוכלו עם חלב לכתחילה אם האוכל הפרוה נמצא בשתי שקיות אטומות לגמרי (ואין למו מכשול, שונה הלכות כב). לפענ"ד, האוכל שבשקית לא נחשב 'בשרי', ואין צריך להמתין אחריו כדי לאכול חלב, ולספרדים יהיה מותר אפילו לכתחילה לאכול את זה עם חלב (הרב הלוי).

978. תפילה על נס: אמרו חז"ל שאדם שנעשה לו נס מנכים לו מזכויותיו (שבת לב, א), למרות זאת, מי שהוא חולה או בסכנה אינו יכול לומר שאינו רוצה שינכו לו מזכויותיו, כי צריך לבקש רחמים שיצילוהו ויחיהו. אמרו חז"ל: "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים (שבת יא, א). אדרבה באותו זמן תהיה התפילה מעומק הלב וסגולה שתתקבל (דרך זו אלק, עמ' רמד).

פרשת וישב: קח אחריות

נאמר בפרשתנו, לאחר סיפור מכירת יוסף: "ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו" (בראשית לח, א), ורש"י שם מביא את דברי חז"ל, האומרים שסמיכות הפרשיות מרמזת שהאחים הורידו את יהודה מגדולתו, משום שהם טענו כנגדו שאם הוא היה אומר להם להשיב את יוסף לאביו - הם היו שומעים לו. הרש"ר הירש אומר את אותו רעיון בצורה חריפה: "יהודה התרחק מאת אחיו - הרי כאן סימן למתיחות או לפירוד שהתגלעו בין האחים בעקבות המעשה שנעשה ביוסף; מתיחות זו הופנתה בעיקר כלפי יהודה, שהיה כנראה רב ההשפעה שבכולם, ובהצעתו והדרכתו קרה המאורע המעציב. עונש קשה - אנחנו רואים - ירד על יהודה ומשפחתו. אשתו ובניו מתו, ומה שחמור עוד יותר, בניו מתו בהיותם רעים בעיני ה' " (פירוש הרש"ר הירש לבראשית לח, א).

במילים אחרות: האחים דורשים מיהודה לקחת אחריות. כשאדם עושה מעשה - עליו להתבונן מסביב ולחשוב על ההשלכות של המעשה. האדם נדרש גם לשלם מחיר על ההחלטות שהחליט ועל המעשים שעשה, ממש כמו בקנייה בסופרמרקט: אדם לוקח מכל הבא ליד, אבל בסופו של דבר הוא מגיע לקופה, ואז הוא צריך לשלם על כל מה שלקח.

בגמרא (סנהדרין קז ע"א), נאמר שעשרה דורות לאחר יהודה, כשדוד ברח מירושלים בגלל מרד אבשלום בנו, הוא ביקש לעבוד עבודה זרה. בא אליו חושי הארכי ואמר לו: "מלך כמוך יעבוד עבודה זרה?", אמר לו דוד, שאם לא יעשה כן יהיה בדבר חילול השם, שכן יאמרו: כיצד ייתכן שמלך ישר והגון כמו דוד - בנו מורד בו והורג אותו? ויבואו להתרעם על מידותיו של הקב"ה, ויתחלל שם שמים, אבל אם אני (דוד המלך) אעבוד עבודה זרה, יאמרו כולם שיש דין ויש דיין, ובגלל זה נענשתי ומרד בי אבשלום. אמר לו חושי שהקב"ה "לא עביד דינא בלא דינא" (אינו נוהג בחוסר צדק), אלא כיון שדוד נשא את אמו של אבשלום, מעכה, שהייתה אשת יפת תואר, ולא דרש מכוח סמיכות הפרשיות שכל הנושא אשת יפת תואר - יש לו בן סורר ומורה (פרשת בן סורר ומורה מופיעה לאחר פרשת אשת יפת תואר), הוא נענש וקם עליו אבשלום בנו. גם כאן אנו רואים את הדרישה מהאדם לקחת אחריות על מעשיו ולשלם את המחיר.

בתרסיס מטהר אויר הנמצא בשירותים כתוב שהתרסיס אינו פוגע בשכבת האוזון. כלומר: אדם יכול להימצא בחדרי חדרים וללחוץ על תרסיס לא תקני - ובכך לפגוע בכדור הארץ. זו היא התרעומת של אחי יהודה על יהודה ודרישתם ממנו "לקחת אחריות". נלמד מכאן שכל אדם נדרש לפעול באחריות כלפי כל עם ישראל.

